

Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας
Σχολή Ανθρωπιστικών και Κοινωνικών Επιστημών
Παιδαγωγικό Τμήμα Προσχολικής Εκπαίδευσης

Τίτλος Μαθήματος: Συνθέτοντας με τα παιδιά: θεωρία και πράξη της δημιουργικής μουσικής παιδαγωγικής

Περιγραφή του μαθήματος - στόχοι: Κεντρικός σκοπός του μαθήματος είναι η βιωματική και κριτική κατανόηση της σημασίας της σύνθεσης μουσικής ως κεντρικού συστατικού της δημιουργικής μουσικής παιδαγωγικής. Μεγάλη έμφαση δίνεται στη μουσικοπαιδαγωγική προσέγγιση του κινήματος για τη δημιουργική μουσική στην εκπαίδευση [creative music in education movement] που αναπτύχθηκε στον Αγγλοσαξωνικό χώρο μετά το 1960, και το οποίο αποτέλεσε την βάση για τη στροφή της μουσικής παιδαγωγικής προς τη σύνθεση ως μουσικοπαιδαγωγικό εργαλείο. Αναφορά γίνεται στις σύγχρονες τάσεις της μουσικοπαιδαγωγικής έρευνας των συνθετικών πρακτικών που ακολουθούν τα παιδιά σε διάφορα μουσικοπαιδαγωγικά αλλά και ευρύτερα πλαίσια. Εκκινώντας από την εξέταση των παιδαγωγικών, κοινωνιολογικών και ψυχολογικών καταβολών της σημασίας της χρήσης της σύνθεσης στην μουσικοπαιδαγωγική διαδικασία, το μάθημα εξερευνά τρόπους με τους οποίους η ουσιαστική ενασχόληση με τη σύνθεση από τα αρχικά ακόμα στάδια της εκπαίδευσης όλων των παιδιών μπορεί να καταστεί μέσο (α) κατανόησης μουσικών εννοιών, (β) ανάπτυξης της μουσικής δημιουργικότητας, της προσωπικής μουσικής φωνής των παιδιών, και (γ) δημιουργίας μιας ανοιχτής σχέσης με τη μουσική η οποία να βασίζεται στην αυτόνομη μουσική σκέψη, στην κριτική κατανόηση εννοιών, και στο προσωπικό βίωμα της δημιουργίας μουσικής. Το μάθημα συνδυάζει την θεωρητική αναζήτηση και την πρακτική άσκηση.

Προσδοκώμενα αποτελέσματα: Στη διάρκεια του μαθήματος οι φοιτήτριες και οι φοιτητές αναμένεται να

- εννοιολογούν κριτικά την έννοια της σύνθεσης, διαμορφώνοντας μια περιεκτική αντίληψη για το θέμα
- κατανοούν τους τρόπους με τους οποίους η έννοια της σύνθεσης διαπλέκεται με τις έννοιες του αυτοσχεδιασμού και της εκτέλεσης, της ενεργητικής ακρόασης,
- αναγνωρίσουν την πολλαπλότητα των συνθετικών μουσικών πρακτικών, πρακτικών που ξεπερνούν κατά πολύ την κανονιστική έννοια του μουσικού έργου
- συζητούν τις διαδικασίες μέσα βάση τις οποίες τα παιδιά συνθέτουν σε διαφορετικά πλαίσια

- τεκμηριώνουν τη σημασία της σύνθεσης για τη μουσική μάθηση και διδασκαλία της μουσικής στα μικρά παιδιά
- κατανοούν την ιστορική διαδρομή μέσα από την οποία ο μουσική παιδαγωγική κατάφερε να αναγνωρίσει τη σημασία της σύνθεσης για τη μουσική εκπαίδευση
- δημιουργούν μουσική συνθέτοντας, χρησιμοποιώντας ποικίλα μέσα, τεχνικές και προσεγγίσεις της συνθετικής διαδικασίας τόσο ατομικά όσο και σε ομάδες, βιώνοντας τη χαρά που απορρέει από την πίστη στη δημιουργική ελευθερία

Αξιολόγηση: Η φύση του μαθήματος είναι τέτοια ώστε η παρακολούθησή του να θεωρείται **απολύτως επιβλεβλημένη**. Η αξιολόγηση του μαθήματος περιλαμβάνει (α) γραπτές εξετάσεις στο τέλος του εξαμήνου και (β) ζωντανή παρουσίαση ομαδικών συνθέσεων οι οποίες δημιουργούνται με βάση τους τρόπους πειραματισμού και εξερεύνησης του μουσικού υλικού που αναπτύχθηκαν στο πλαίσιο των μαθημάτων. Οι φοιτήτριες/τές αξιολογούνται συνδυαστικά. Επίσης οι φοιτήτριες/τές κρατούν ένα Ημερολόγιο Καταστώματος, όπου αποτυπώνεται η προσωπική τους ματιά για την πορεία των μαθημάτων και της συμμετοχής τους σε αυτά – το ημερολόγιο αυτό παραδίδεται στο τέλος.

Διδακτική Μεθοδολογία: Εργαστηριακές ασκήσεις βιωματικής κατανόησης - διαλέξεις - βιβλιογραφική αναζήτηση & κριτική θεώρηση μέσα από συζήτηση

Διδακτέα - εξεταστέα ύλη και βιβλιογραφία του μαθήματος: Ως διδακτέα και εξεταστέα ύλη του μαθήματος θεωρούνται τα περιεχόμενα των σεμιναρίων (διαλέξεις, ασκήσεις), τα κείμενα του φακέλου των διδακτικών σημειώσεων, καθώς και τα αντίστοιχα συγγράμματα.

Λέξεις κλειδιά: μουσική δημιουργικότητα, εξερεύνηση του ήχου, επεξεργασία των μουσικών ιδεών, ομαδική σύνθεση μουσικής, αντιλήψεις των παιδιών για τις μουσικοποιητικές διεργασίες.

Διάγραμμα περιεχομένων του μαθήματος:

(Παρατήρηση: Το παρακάτω διάγραμμα είναι ενδεικτικό: Κάθε νέα ακαδημαϊκή χρονικά, ενδέχεται να γίνονται τροποποιήσεις)

1η εβδομάδα

- Εισαγωγή: Η ο παιδαγωγικός ρόλος της δημιουργίας μουσικής από τα ίδια τα παιδιά μέσα στην τάξη
- Χτίζοντας μιαν εξερευνητική σχέση με τη μουσικής βάση τη σύνθεση:
 - Εργαλεία
 - Ανακάλυψη Ιδεών
 - Πειραματισμός (εξερεύνηση)
- Η έννοια της δομής – Γενική εισαγωγή
- Εισαγωγικές ασκήσεις

2η εβδομάδα

- Ο ήχος και οι μετασχηματισμοί του: Η έννοια της επεξεργασίας του ήχου με βάση:
 - Τη διάρκεια
 - Την ένταση
 - Το ύψος
 - Το ηχόχρωμα
- Μετασχηματίζοντας τα χαρακτηριστικά του ήχου σε δομικές έννοιες I
- Διάκριση των παραμέτρων **του ήχου** και των παραμέτρων **δόμησης των ήχων**: Το παράδειγμα της πυκνότητας: πυκνότητα – αραιώση → προς μιαν ευρύτερη έννοια του ρυθμού
- Παραμετρικοί αυτοσχεδιασμοί (χρήση οργάνων και φωνών) με βάση τις παραμέτρους του ήχου:
 - Διάρκεια – έλεγχος της διάρκειας

3η εβδομάδα

- Μετασχηματίζοντας τα χαρακτηριστικά του ήχου σε δομικές έννοιες II: Συνθετικές ασκήσεις με βάση:
 - Το Ύψος
 - Την Ένταση
 - Το Ηχόχρωμα
- Η δόμηση μιας μελωδίας: Συζήτηση
- Μαθαίνοντας "με το αυτί" μια μελωδία της Germaine Tallefaire
- Μουσικά παιχνίδια που οδηγούν στην αβίαστη παραγωγή μελωδικών φράσεων
- Φτιάχνουμε την πρώτη μας ομαδική σύνθεση
- Συζήτηση – σύγκριση για τον τρόπο που δομήσαμε τις μελωδικές μας φράσεις. Σύνδεση με τη μελωδία της Tallefaire

4η εβδομάδα

- Μείζονες & ελλάσσονες κλίμακες - τρόποι του Μι (Φρύγιος) και του Ρε (Δώριος)
- Τρόποι συνοδείας:
 - Ίσον
 - Ostinato
 - Τρίφωνες συγχορδίες
- Δημιουργία ομαδικής σύνθεσης στη βάση των παραπάνω

5η εβδομάδα

- Αναπτύσσοντας διαφορετικές λογικές για την ανάπτυξη των μουσικών ιδεών I:
 - I.
Μουσική ιδέα
Μουσική φράση
μουσικό κομμάτι
 - II.
Ακρόαση
Επεξεργασία
Καταγραφή
- Δημιουργία ομαδικής σύνθεσης στη βάση των παραπάνω

6η εβδομάδα

Αναπτύσσοντας διαφορετικές λογικές για την ανάπτυξη των μουσικών ιδεών II:

- Επανάληψη
Παραλλαγή
Αντίθεση
- Ανάπτυξη και συνέχεια με βάση (α) τη μελωδία (β) την αρμονία (γ) τον Ρυθμό
- Υφή - κάθετη και οριζόντια πυκνότητα
- Δημιουργία ομαδικής σύνθεσης στη βάση των παραπάνω

7η εβδομάδα

- Αυτοσχεδιασμός και σύνθεση: διαφορές και ομοιότητες
- Διμερής και Τριμερής Μορφή - Κυκλικές φόρμες
- Σύνθεση σε ομάδες Οστινάτο και μελωδία σε μορφή ABA

8η εβδομάδα

- Εισαγωγή στη γραφική σημειογραφία
- Έλεγχος και αποσδιοριστία
- Διευρυμένες τεχνικές
- από πού έρχονται οι μουσικές ιδέες
 - Σχήματα στον χώρο
 - Hand-shapes
 - Εικόνες
 - Συναισθήματα

9η εβδομάδα

- Τα παιδιά συνθέτουν: συζήτηση, παραδείγματα
- Ο δάσκαλος κατά τη συνθετική διαδικασία: Ρόλοι και στάσεις
- Σύθεση τραγουδιού

10η εβδομάδα

- Και πάλι για τον Ρυθμό: ελεύθερος ρυθμός vs. ρυθμικά σχήματα βασισμένα στον παλμό
- Από τον ρυθμό του λόγου στη δημιουργία μελωδικών φράσεων
- κατασκευή αλληλουχίας συγχορδιών και διαφορετικοί τρόποι παιξίματος αυτών.
 - Σύθεση σε ομάδες - εργασία επάνω σε όσα έχουν ως τώρα διδαχθεί

11η εβδομάδα

- Ψίθυροι, μυστικά και θόρυβοι
- Σύθεση σε ομάδες - εργασία επάνω σε όσα έχουν ως τώρα διδαχθεί

12η εβδομάδα

- Συνθέτοντας με μιν εφημερίδα
- Σύθεση σε ομάδες - εργασία επάνω σε όσα έχουν ως τώρα διδαχθεί
- Προετοιμασία του τελικού κομματιού I

13η εβδομάδα

- Σύθεση σε ομάδες - εργασία επάνω σε όσα έχουν ως τώρα διδαχθεί
- Προετοιμασία του τελικού κομματιού II
- Καταληκτική συζήτηση

Προτεινόμενη Βιβλιογραφία

- Barrett, M. S. (ed.) (2014). *Collaborative Creative Thought and Practice in Music*. Farnham, Surrey: Ashgate.
- Barrett, M. S. (2005). A systems view of musical creativity. In D. J. Elliott (Ed.), *Praxial Music Education: Reflections and Dialogues Creativity* (pp. 177-195). New York: Oxford University Press.
- Blacking, J. (1981). *Η Έκφραση της Ανθρώπινης Μουσικότητας*. Αθήνα: Νεφέλη.
- Collins, D. (2012). *The Act of Musical Composition: Studies in the Creative Process*. Farnham, Surrey: Ashgate.
- Cook, N. (1998). *Music: A Very Short Introduction*. Oxford: Oxford University Press.
- Dennis, B. (1970), *Experimental music in schools*, London: Oxford University Press.
- Green, L. (2014). *Άκου, Ακροάσου, Πάξε! Πώς να απελευθερώσετε την ακουστική αντίληψη των μαθητών σας και τις δεξιότητές τους στον αυτοσχεδιασμό και στην εκτέλεση*. Αθήνα: Φαγκότο.
- Glover, J. 2000. *Children composing 4-14*. London: Routledge/Falmer.
- Greene, M. (1995). *Releasing the Imagination*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Hickey, M. (ed). (2003) *Why and How to Teach Music Composition: A new horizon for music education*. UK: Rowman & Littlefield. (ISBN-13: 978-1565451544)
- Howard, J. (2004) *Μαθήματα Σύνθεσης* (μτφρ. Β. Νίκα). Αθήνα: Εκδόσεις Σύγχρονη Μουσική.
- Kanellopoulos, P.A. , Stefanou, D., 2015. 'Experimenting with sound, playing with culture: collaborative composing as a means for creative engagement with the museum world'. *MuseumEdu*, 1, pp.37-63.
- Kanellopoulos, P.A. , Nakou, I., 2015. "Experimenting with sound, playing with culture collaborative composing as a means for creative engagement with the museum world / παίζοντας με τον ήχο και τον πολιτισμό: η συνεργατική μουσική σύνθεση ως μέσο δημιουργικής επαφής με τον κόσμο του μουσείου". *MuseumEdu*, 1, pp.135-160.
- Nyman, M. (2012). *Πειραματική Μουσική* (μτφρ. Δανάη Στεφάνου). Αθήνα: Εκδόσεις Οκτώ.
- Owens, P. (1986) 'The contemporary composer in the classroom'. *British Journal of Music Education*, 3(3): 341-352.
- Palmer, P. J. (1998). *The Courage to Teach: Exploring the Inner Landscape of a Teacher's Life*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Paynter, J. (1972). *Hear and now: An introduction to modern music in schools*. London: Universal.
- Paynter, J. (1992). *Sound and structure*. Cambridge: Cambridge University Press.

- Paynter, J. (2000). Making progress with composing. *British Journal of Music Education*, 17(1), 5-31.
- Paynter, J. , Aston, P. (1970). *Sound and Silence*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Varese E. (2006). Ο προορισμός της μουσικής. *Τα Μουσικά*, τ. 9, 15-20.
- Vella, R. (2003). *Sounds in Space, Sounds in Time: Projects in Listening, Improvising and Composing*. London: Boosey & Hawkes.
- Young S. (2008). Communicative Creativity in Young Children's Spontaneous Music-making. *International Journal of Experimental Research in Education*
- Βάργκα, Μ. Α. (2004). *Συνομιλίες με τον Γιάννη Ξενάκη*. Αθήνα: Ποταμός.
- Κανελλόπουλος, Π. Α. (2009). Μουσικός Αυτοσχεδιασμός και Μουσική Εκπαίδευση: Σχέσεις και (εν)τάσεις. Στο Ξ. Παπαπαναγιώτου (Επιμ.) *Ζητήματα Μουσικής Παιδαγωγικής* (σσ. 239-264). Θεσσαλονίκη: Ελληνική Ένωση για τη Μουσική Εκπαίδευση.